

Čopić na strani malih, preganjanih ljudi ustvaril nekaj človeških tipov z veliko ustvarjalno silo. Kako čudovito so upodobljeni sin srbskega kmeta Todor Bokan ali vaški župan Pepo, pa bivši oficir in poznejši komandant partizanov Miloš Radekić, pa mestni hodža Smail-efendija, Trivun Drakulić, bivši orožnik, Mile Čugalj, stari potepuh in prepirljivec ter njegova svakinja Čana, kmet Nikola Bundeč in še mnogi drugi. Kdor prebere Čopičevo delo, mu gotovo ne bo šel iz spomina nesrečni Ilija Radinović, kmet, ki se je rešil iz prepada ob ustaškem pokolu ter se je, slepo verujoč v pravično oblast, še enkrat javil ustašem in s tem potrdil svojo usodo. Njegova žena Katica spada prav tako med velike figure tega romana. Sibkeje so naslikani skojevci in sploh mladina. Zdi se, da je Čopić najbolj v svojem elementu, kadar riše kmete. Pozna jih z vsemi njihovimi dobrimi in slabimi stranmi in v tem romanu je ustvaril malo galerijo originalnih kmečkih tipov iz Bosanske Krajine, ki zanimivo poživljajo celotno delo.

Branko Čopić je renomiran pisatelj, čigar roman »Ognjeno leto« predstavlja nemalo zanimivo in literarno uspešno bosanskega človeka na pragu vstaje, ko se je ta iz zmede in krvi urejala v osvobodilno gibanje. Kot vsaka revolucija je tudi naša na čudne načine premetavala ljudi, jih združevala in spet ločevala, njen neizprosni cilj — osvoboditev množice in preko nje individualnega človeka — je naravno povzročil nešteto osebnih žaloiger. Tudi v Čopičevem romanu je več človeških zlomov. Kjer je pisatelj našel do svojih junakov s svojim lirizmom in humanizmom neovirano pot, je ustvaril like, kot so Ilija, Katica, Čana in Todor, drugod pa je večkrat ostal na ravni suhega kronista. Vendar, dobre strani romana toliko prevladujejo nad drugimi, da ga lahko smatramo ne le za uspešno delo v okviru naših najnovejših literarnih prizadevanj na temo narodnoosvobodilnega boja, temveč tudi za resen poskus umetniško oblikovati veliko razdobje jugoslovanske revolucije. Slovenski prevod oziroma njegova izdaja se mi zdi zato upravičen.

Prevajalec bržčas ni stal pred lahko nalogo, zlasti zaradi številnih originalnih dialogov, ki imajo neko posebno muziko. Preložil jih je v slovenščino tako, da se je čim tesneje, kjer je le šlo, naslonil na izvirnik, tudi z opuščanjem slovenskih, pomensko enakih besed. Tako je dosegel tisto barvitost, ki daje prevodu vtis originala, to se pravi dobili smo dobro »čitljiv« prevod.

France Novšak

ERNEST HEMINGWAY, STAREC IN MORJE*

Kadar govori človek o Hemingwayu, bi moral pravzaprav uporabljati kratek, pregnanten stil, rahlo erotično pobarvano prozo, nekoliko konstrukcije v situacijah zaporednega pojavljanja misli in dejstev, skratka, moral bi biti tako svojevrsten in nenavaden, kakor je v življenju in delu — v življenju bolj, v delu nekoliko manj — ta enfant terrible sodobne literature. Njegove short stories: »Sneg na Kalimandžaru« in »Kratko srečno življenje Francisa Mocombra« ter »Prestolnica sveta« jih dobro predstavljajo. Na stol se navežeta dva noža in potem te napada tvoj nasprotnik s tem improviziranim bikom,

* Novele. Izbral in prevedel Janez Gradišnik. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1955.

streže ti pe mladem življenju, ki bo nemara vsak čas tako brez smisla izgubljeno. V vsem tiči ogroženost: praska, ki jo dobiš v džungli pod Kilimandžarom. razdraženi strel v preriji, ki te podre na lovu, drobec izstrelka, ki ti zlomi nogo na partizanskem pohodu — vse je nekakšna bikoborba, v kateri je edini zmagovalec krvava arena, premaganec pa si vedno znova ti, človek. Iz kratke proze se ista misel razteza, kakor vidimo, tudi v romane; od zgodnje formulacije — nepričakovana smrt ljubljene žene v romanu »Slovo od orožja« — do zrele, pretresljive — Jordanova predsmrtna ura v romanu »Komu zvoni«.

Hemingway zadeva s to svojo osnovno idejo, ki ji kot kontrapunkt dodaja — neke iz Lawrencea — témo polnega življenja, strnjenege v aktu ljubezni, na bistveni problem eksistence modernega človeka: vse možnosti uresničevanja so nam danes dane v mnogo večji meri kot kdajkoli in življenje še ni bilo nikoli tako bujno, bogato in barvito, toda ogroženost ni manjša za nas, kot je bila za jamskega človeka na začetku civilizacije. Krivi in načeti kakor Harry pod Kilimandžarom in Francis v preriji, nekrivi kakor Paco, aktivni kakor Jordan — tragična črta je potegnjena pod vse in eksistenca ni uresničena v svoji polnosti pri nobenem.

Ali pa je Hemingway do življenja, ki ga tako ljubi, pravičen? Ali je prodril v bistvo filozofskega vprašanja, ki ga tako vztrajno zastavlja? Ne, to se mu ni posrečilo; umetnik je ostal na površini svoje snovi. Izredna ekonomika stila, mogočno in včasih kar gigantsko grajeno pripovedovanje nas potegne za seboj, da preveč ne razmišljamo. Tako nas ta čarodej prevara. Toda ne smemo mu dovoliti. Nobeden od teh Hemingwayevih junakov ni v sebi do dna pretresel problematike življenja v razponu individua in družbe, in celo Jordan se ne zaveda povsem situacije, v kateri živi in bo umrl. Ve, da se mora boriti proti Francu, tako je prav, in njegova borba je junaška. Vendar pa je ta boj končno le igra sil, ki jih tragična usoda privede Jordanu na pot; rezultat samo in ne proces. Andrej Bolkonskij živi in umira drugače, dasi tudi on išče smisla življenja, ki poteka, in nenadne smrti, ki ga čaka. Pravzaprav se problem šele tam prične, kjer Hemingway svoje short stories in romane že zaključuje. Zdi se ti, kakor da bi moral priti nov Dostojevski in zbrati te krasne Hemingwayeve figure ter jih pripraviti do tega, da bi spregovorile tisto, kar resnično mislijo — za dogodki, pozami in stvarmi.

Globlje je Hemingway prodril v romanu »Starec in morje«, najboljšem tekstu, kar jih je napisal. Izdelani, natanko odmerjeni kratki stavki, prirejani drug k drugemu kakor v stari francoski literaturi ali pri Kafki, dajejo delu plemenitost in naravnost klasične črte. Strnjenost dogodkov ter skopost opisa je stopnjevana do skrajne meje, tako da ustvarja tudi v stilu tisto napetost, ki tiči v jedru vsebine. Elementi so podani, da se lahko začne večna drama, ki je večni simbol: človek gre v svet in se spopade z njim, da bi ga osvojil, toda vrne se brez zmage, a je vendar v svoji tragični vztrajnosti in zvestobi večni in edini zmagovalec. Problem je torej tu ostreje postavljen in bolje rešen: ogroženost življenja je dobila smisel, življenjska borba pa je obogatila eksistenco. Poenostavljali bi stvar in bi pravega problema tako rekoč niti ne videli, če bi trdili, da je Hemingway v tem romanu obdelal samo odnos človeka do narave. Narava je le prizorišče znamenitega boja, a res čudovito prizorišče — morje in nebo z oblaki, dan in noč, elementi luči in teme v svoji monumentalni preprostosti, kakor v bibliji. Starec s svojimi dialogi in monologi je

izklesan kakor v klasični epiki. In upanje ni izgubljeno. Borbo bo prevzel mladi občudovalec in riba-svet bo zopet ujeta v mrežo človeka.

»Starec in morje« je vrh Hemingwayeve umetnosti in se pridružuje tistim redkim knjigam našega časa, ki nam drže zrcalo in odpirajo vrata v bodočnost. Hemingway se je tu rešil površinske in včasih površne proze, ki jo je pogostokrat pisal, in se je v klasičnem stilu približal tistim osnovnim stvarem in idejam, ki jih na drug, filozofsko težji in ostrejši način tako pretresljivo razodeva njegov večji in bolj vznemirljivi vrstnik — William Faulkner.

Jože Kastelic

TRI GEOGRAFSKE PUBLIKACIJE

1. Geografski zbornik II.

Bolj ko se bogate proučevanja slovenske geografije, bolj je jasna enotnost, monolitnost te znanstvene panoge pri nas. Njen utemeljitelj, akademik dr. Melik, ji je začrtal zasnovu s tem, da se je odločil za sistematični študij in prikaz tako slovenskega ozemlja v celoti kakor njegovih posameznih pokrajinskih sestavin. Na prvi pogled se zdita taka zasnova in na njej temelječe delo enostavna stvar, saj je našega ozemlja malo ter zategadelj ne terja kaj prida zamujanja pri raziskovanju. A takšna zgolj s planimetričnimi merili dognana sodba je dokaj plehka.

Enako kot marsikje in marsikdaj velja tudi v tej zvezi upoštevati, da z razsežnostjo in ogromnostjo ne odtehtamo vedno vsebine. Naša domovina je majhna, a tolikanj bolj pestra in svojska, bodisi kar se tiče njenih naravnih posebnosti bodisi kar se tiče družbenih razmer. Prav malo je v njej zemljepisno važnih pojavov in dogajanj, ki bi jih bilo moči spraviti, kot se reče, v skupni imenovalec. Najbolj vsakdanji, splošno znani primeri nam to potrjujejo. Vsi vemo, kolikšna muka je kljub krepki dežnatosti z vodno oskrbo v marsikateri slovenski pokrajini. O različnosti treh glavnih rek našega ozemlja, ki so si sosede, znajo veliko povedati ne le tehniki in gospodarstveniki, ampak tudi esteti in navadni popotniki. Kmetovanje za kupčijo s pridelki in kmetovanje za samopreskrbo proizvajalca se čudno prepletata med seboj že na majhne razdalje. Naša industrijska delavnost, ki zajema domala vse glavne panoge, je tu zakoreninjena v davnem obrtnem izročilu ter zato nekam staromodno zaprta in zlahka, tam zopet docela sproščena, velikopotezna in drzna. Skratka, kdor le povrh pozna našo zemljo v celem, še ni sposoben doumeti posebnosti notranjega ustroja in problematiko njenih posameznih delov. Lahko rečemo tudi nasprotno: kdor dobro pozna samo njen del, še ni spoznal vse njene biti.

Po tem premisleku, menim, ni prav nič presenetljiva okoliščina, da si je profesor Melik ustvaril premočrino proučevalno koncepcijo in jo začel ostvarjati. Že stroka sama mu je narekovala, naj odkrije podobo svoje domovine. Poseben impulz za to pa mu je dal novi čas s svojimi zahtevki. Spominjam se še dni, ki sem jih preživel v seminarju svojega učitelja. Takrat se nam je njegova zamisel dozdevala bolj ideja kot realnost. Domnevali smo, da bo spričo križajočih se interesov takratnega življenja ostala torzo. A nadaljnji razvoj je pokazal drugače. Nenadoma se je izkazala za prav tako aktualno in